DISPVTATIO DE INTELLECTVS humani immortalitate, ex diſertationibus

MARCI ANTONII GENVAE
Patauini Peripatetici inſignis.

Coll. Rom. Soc. Jesu Cat. inscr.

IN MONTE REGALI
Excudebat Leonardus Torrentinus,
M D. L X V.

B. S.
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AD CLARISSIMVM, & Illuſt. virum Carolum, Lucernæ Comitem, Angroniæ Dominum, Sereniſsimi Ducis Sabaudiæ conſiliarium, Montis Regalis præfectũ & Academiæ moderatorem optimum.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Antonius Berga Philoſophus et Medicus.

CVm plurima Magnifice Carole apud me ſint Marci Antonij Genuæ præceptoris mei philoſophorum facile principis ſapientiæ monimenta, quæ quidem propter tanti Doctoris auctoritatem, vt ad omnium vtilitatem edantur, digna eſſe uidentur. In primis, Ego officio meo ſatisfactum iri putaui, ſi eam diſputationem, quam de Animorum immortalitate ſumma cum laude in celebri Patauinorũ Academia habuit, ut in lucem quamprimũ daretur, omni cum diligentia præſtarem.

De quo quidem ubi cogitarem, tibi illam ſi nuncuparem, me operæpretium facturũ exiſtimaui: cum res ipſa adeò præclara ſit, vt præclaro homini deberi uideatur: Quòd ſane ut facerem, plurima requirunt, tum quod omni officij genere me indies proſequaris, tum quòd ſi in egregio homine præter heroicos mores, rerum multarum cognitionem quiſpiam deſideret, omnia in te ſumma eſſe conſpiciet: quandoquidem eam laudem animi tui magnitudine comparaueris, ut illud de te omnes prædicent, Subalpinam regionẽ Sereniſſimo Principi in fluctuante fortuna verè ſeruaſſe, propterea quòd Cuneum vrbem validiſſimam virtute bellica ab oppugnatione ita uindicaueris, vt res Gallorum ſecundas in aduerſas commutaueris, paci autem occaſionem & bello finem ferè impoſueris: Quibus nihil per Deos immortales melius contingere poterat, cum ſumma trãquillitate fruamur. Hiſce autem Magnifice Carole minimè contentus militari negotio leuatus, omne ſtudium ad liberales diſciplinas contuliſti, atque de celebri Gymnaſio in Subalpina ditione erigendo cogitaſti, quod

iniu-

iniuria bellorum collapſum erat: tantumq́; curæ in ea prouincia adhibuiſti, ut ſex menſium ſpatio Sereniſsimus Princeps adeo florentem Academiam in Monteregali collocauerit, doctiſsimis uiris undiq; magnis ſumptibus conuocatis, ut ceteras Doctorum auctoritate anteire videatur. Cum quibus ſemper uiueres, ſi à principis latere, qui tuo cōſilio vtitur, diſcedere pro arbitrio tibi daretur: Nihil enim melius habes quàm de omni ſcientiarum genere diſſerere atq́; Naturæ opera admirari: foſsilium ſiquidem fodinæ antea incognitæ nunc tua opera & induſtria non modicam metallorum copiam ſuppetant. Quòd ſi multarum rerum vſum præterea adiungerem, epiſtola opus quod emitto facile ſuperaret. Suſcipe itaque Magnifice Carole pro tua humanitate munus hoc meum, memorq́; mei interea eſto. Vale ex Monteregali.

MARCI ANTONII GENVAE DE INTELLECTVS HVMANI IMMORTALITATE Diſputatio.

EXplanatis ad unguem omnibus, quæ ad illá partem Animæ qua homo ſapit atque intelligit, ſpectare uidentur, operæpretium eſt, ut de illius immortalitate diſputemus: propterea quòd adhuc in fundamentis Peripateticis dubium eſſe uideatur, an intellectus quo homo intelligere dicitur, ſit mortalis uel immortalis: Quod ita eſſe variæ Philoſophorum & Theologorum ſententiæ declarant.

In primis non defuerunt quos Medici ſequuntur, qui Animam humanam temperamentum putauerũt eſſe atque intellectum, quemadmodum vegetatiuá & ſenſitiuá ex ſemine traduci beneficio caloris ſtellarum & matricis agentis in menſtrua: quod Galenus in lib. de ſemine & de formatione fœtus ita eſſe teſtatur, quando ait, ſe nihil certi

habere de ſubſtantia intellectiuæ animæ: atque ſi aliquid eſt dicendum, illam temperaturã eſſe, quod auctoritate Ariſt. confirmari poteſt, qui in lib. de Anima inquit Animã eſſe ſpeciem actu quæ intellectus eſt: quare ſi eſt ſpecies, aut erit partium ſimilarium aut diſsimilarium: non diſsimilarium propterea quod ſimplex ſit, igitur ſimilarium quæ temperatura exiſtit.

Medicis, qui nihil ſupra ſenſus ſpeculantur, hæc opinio relinquatur, quoniam illã temperaturam non eſſe oſtendemus.

Itaque ut a Theologis & Philoſophis diſputationẽ exordiamur, inter eos qui creationem ponunt, Alij putauerunt creatione noua humanas animas produci & corporibus infundi, ita ut primum a uirtute formatiua corpus fiat organicum, mox creetur anima, quę tale corpus informare ualeat, in quo Theologi omnes conueniunt, qui fidem catholicam ſectantur. Illi autem, qui creationem æternam ponunt, ante generationem corporum animas ab æterno productas fuiſſe voluerunt, & infuſas corporibus, veluti in carceribus detineri, cuius ſententiæ videtur eſſe Plato & qui eius dogmata ſequuntur.

Peripatetici autem, qui de creatione no-

ua nullam rationem habent, nec de æterna quæ ſit animæ humanæ, varias & ipſi ſententias habent: Quum Alexander, quem multi Recentiores ſequuti ſunt, præſertim Pomponatius Mantuanus, mortalem eſſe putauerit. Alij autem immortalē. Theoph. Themiſtius, Simplicius & Auerroes.

Vt autem quæcumque melius attingere poſſimus, & methodo quadā in hac perdiffi cili materia uti: primum quædam dicta ab Ariſt. in. 3. de Anima proponimus, in quibus problema hoc conſtitutum eſſe uidetur: in primo enim capite agens de intellectu materiali, imprimis ait illum eſſe impaſſibilem, immixtum, nullius corporis actū, quoniam eſſet aut calidus aut frigidus: deinde verò in hoc intellectum à ſenſu differre, quoniam intellectus cum intellexerit ali quod valde intelligibile, non minus intelli git inferiora, ſed & magis: ſenſus autem ex vehementi ſono non poteſt ſenſibile ſentire, ut hominem ex magnis ſonis, neque ex fortibus odoribus aut coloribus videre, & odorare. Amplius in 2. de generatione animalium cap 3. Mens ſola extrinſecus accedit, neque cum illa comunicat actio corporalis. In 2. autem de Anima 2 0. videtur quoddam genus animæ eſſe quod ab alijs ſepara

ſeparatur veluti perpetuum à corruptibili: Metaphy. pręterea 12. part. 17. ſi autem aliquid poſterius permanet conſiderandum eſt, in quibuſdam enim nihil prohibet veluti ſi anima tale ſit, non omnis ſed intellectus, omnem namque fortaſsis impoſsibile eſt.

Pomponatius, cum quo diſputare decreuimus, dicta hæc proponit atque in ſuam ſententiam trahere ſtudet, quod ut aſſequi valeat, primum diſtinguit mortale atque immortale in ſimpliciter & ſecũdum quid: deinde declarat, quid nam ſit dependere ſubiectiue & obiectiue, atq; concluſiones ſuas de mortalitate animæ rationibus & auctoritate confirmat. Mortale autem ~~ab~~ et immortale apud eum diſtingui in ſimpliciter & ſecundum quid deducit: Nam homo uidetur quodammodo eſſe particeps mortalitatis atq; immortalitatis: quoniam gradus vegetatiuus & ſenſitiuus cum ſint potentia in ſemine, videntur mortales, intellectiuus autem cum deforis accedat, immortalis. Quo poſito, inquit, vel erit dicendum unam & eandem animam eſſe quæ dicitur mortalis atque immortalis, uel quid diuerse: ſi vna, aut erit una numero in omnibus hominibus immortalis, aut plures;

primum

primum fieri non poteſt, propterea quòd de eodem oppoſita verificarentur, mortale ſcilicet & immortale, ſiue mortale & immortale ſimpliciter ſiue ſecundum quid acceperimus: ſi vero dixerimus eſſe diuerſas, aut eſt dicendum immortalem vnam numero in omnibus eſſe, quemadmodum Auerro. cum Themiſtio putauit: mortalem verò diuerſas eſſe & plures, primum autem inquit Pompon. dari non poteſt, quoniam eſt purum figmentum, aſſerere vnam numero intellectiuam animam quæ immortalis dicitur eſſe. Quare eſt dicendum quòd ſint plures & mortales quod auctoritate Ariſt. ita eſſe confirmat ex primo de Anima. 13. videtur autem plurimorum nullum ſine corpore pati neq; agere ut iraſci cõfidere deſiderare omnino ſentire, maxime autem aſsimilatur proprio ipſum intelligere, ſi autẽ eſt. & hoc imaginatio quędam aut non ſine imaginatione, non continget utiq; hoc ſine corpore eſſe, quod videtur arguere mortales eſſe & per conſequens quod ſint plures. Nec ualet inquit Pomp. aduerſus Auer. cum hypotheticè loquatur Ariſt. hoc non eſſe ſuperficietenus intelligendum, quoniam in 39. Ariſt. ait, Intellectum minimè intelligere abſq;

phantaſia

phantaſia, atque intelligentem eſſe neceſſarium phantaſmata ſpeculari. Præterea arguit fundamento accepto ab Ariſt. in definitione animę Anima eſt actus corporis, igitur eſſentia corporis, ſi eſſentia. igitur dependet a corpore, propterea quòd forma dependet à materia. cum ab ea deducta ſit ab agente à potentia ad actum, At videns ſolutionem quæ afferri poſſet Animã intellectiuam duplicem habere conſiderationem, quoniam ut anima eſt, cum reſpiciat corpus, neceſſario obiectiue à corpore dependet: ut autem eſt intellectus, minime: quoniam nullo pacto a corpore dependet. quare de intellectu agit metaphyſicus, qui de omnino ſeparatis conſiderationem facit. Reſpondet hoc minimè verum eſſe, quoniam Ariſt. in 2. Phyſ. 36 ponens terminum contemplationis naturalis inquit eſſe intellectum humanum. atque cum terminus non maneat in ipſo ſi eſt, ſed tranſeat ad quid eſt ipſius intellectus humani, in quo quidem materiam prætermittere non poteſt quoniã in definitione formarũ naturaliũ: materiã, accipit inquit, Anima humana, quæ intellectus eſt, non erit ſine corpore, & per conſequens eſt mortalis. Amplius inquit iſte Doctor rationabile valde eſſe

ani-

animam humanam duas habere operationes, alteram cum phantaſia, alteram vero ſine phantaſia. operatio autem eſſe ſupponit, quare iſtę operationes cum ſint diuerſæ, arguunt principia diuerſa, igitur anima non eſt vna ſed plures, ſi plures, igitur mortales.

Poſtremo arguit, ſi anima intellectiua eſſet immortalis, ſenſitiua vero mortalis vtraque actu eſt & altera per alteram non perſicitur, igitur non eſt vna, quoniam dabitur in animato pluralitas formarum. atque adhuc alterum adiungit acceptum ab Ariſt. ex 2. Phyſ. 20. Separabilia quidem forma, in materia autem, & hæ ſunt plures numero.

Diui præterea Thomæ qui in fundamentis etiam peripateticis animæ immortalitatem defendere ſtudet, ſententiam recitat, atque illam infirmare conatur.

Thomas ſuſtinuit illud membrum, plures animas eſſe numero diſtinctas in hominibus atque illas immortales eſſe. Quam profectò ſententiam duabus concluſionibus poſitis ſcribit, quarum altera eſt, intellectiuum, & ſenſitiuum in homine ſubſtantia eadem eſſe, altera autem animam humanam dare eſſe ſpecificum homini, ita vt ſit forma dans eſſe, non autem aſsiſtens. Adiungit & aliud à fide catholica deſumptum,

Animam

Animam humanam noua creatione incipere cum corpore: illam tamen cum corpore minime deficere. Eſſe autem omnes animæ potentias immortales ex eo oſtendere ſtudet, quoniam ſuppoſito quòd vna ſit & eadem anima in homine quæ intelligit ſentit & uiuit: ſi intellectiua immortalis eſt, igitur & ceterę immortales erunt. Intellectiuá vero perpetuam fore ex 3. de Anima habetur, cum intellectus omnes formas intelligat: Atq; ſi anima intellectiua mortalis eſſet, ſequeretur omne quod in illa recipitur potentia intellectum eſſe, nec actu eſſe aliquod intelligibiliũ, quod eſt falſum, quoniam intellectus ex 3. de Anima eſt actu omnia intelligibilia cũ eſt perfectus. Amplius ſi intellectus eſſet mortalis & uirtus organica, ſequeretur aut quòd non intelligeret aut vniuerſaliter res tum materiales tum immateriales minime cognoſceret: at intellectus vniuerſalium tantum eſt, igitur relinquitur, illum virtutem incorpoream & immaterialem fore, & per couſequens immortalem.

Arguit Pomponatius contra Diuũ Thomam, & primo videri petere principium, quoniam non eſt certum nec ab aliquo Peripateticorum conceſſum animam intelle-

ctiuam

ctiuam in homine & alijs vnam & eandem eſſe, & immortalem. Præterea ſecundum Peripateticos, qui nouam creationem minime admittunt, falſum eſt dicere Animam creatione noua a Deo productam eſſe, interituram præterea non eſſe, quoniam contrarium ſcripſit Ariſt. in lib. de Cœlo. Quod incipit eſſe deſinit eſſe contra Platonem, qui Mundum creatum profitetur & æternum in futuro. Quare ſi anima intellectiua creatione noua incepit eſſe, profecto erit neceſſarium illam deſinere eſſe & mortalem dicere, non autem immortalem.

Theologorum opinione, & catholica ita confutata Pomponatius ſuam proponit atq; inquit, Animam humanam ſimpliciter mortalem fore, ſecundum quid verò immortalem. fundamentum propterea quod cognitio quęcumq; ſit, ſupponitur a materia abſtracta, nec nõ à conditionibus materię quoniam quod materiale eſt, ſua ratione non cognoſcitur, ita ut ſenſus & ſi materiale cognoſcere uideatur, materialiter tamen nõ cognoſcit, ſed per ſpecies quæ ſunt immateriales. Intellectus tamen cum non ſubiectiue, ſed obiectiue à corpore dependeat, dicitur immortalis, ſenſitiua virtus mortalis, ita ut penes intellectum homo ſit

immor-

immortalis; penes alias virtutes mortalis. Quod Ariſt. auctoritate confirmari poteſt, qui in primo de Anima 65. ait. Si ſenex haberet oculum iuuenis, videret ut iuuenis, quare ſenſum ab organo dependere patet, & propterea eſſe penes hanc virtutem animæ hominem mortalem. & vegetatiuã quæ ſuas operationes abſque organo corporeo exercere non poteſt.

Itaque cum dentur hæc duo extrema, eſt neceſſarium aliquod medium dari, & hoc eſt intellectus humanus, qui vtriuſque particeps eſſe videtur: quia non eſt omnino abſtractus, cum obiectiue ſaltem dependere uideatur. quare intellectus humanus eſt virtus media inter penitus abſtracta & non abſtracta, vnde dixit Propheta, Minuiſti eum paulo minus ab Angelis. Minuere autem ab angelis nihil aliud eſt, quàm obiectiuè dependere, neque inquit perinde eſt dicendum de intellectu humano, vt de intelligentia, quę nihil recipit ab orbe quem mouet; quoniã intellectus humanus cum per ſpecies intelligat, ab orbe recipit: neque etiam cum hoc pacto intelligit intellectus poſsibilis, dicendum eſt cum Auer. hoc illi contingere per accidens, propterea quod ſit progreſſus & quodãmodo imperfectus.

quo-

quoniam vnius virtutis cum vnica ſit operatio eſſentialis, ſi intellectus poſsibilis eſt una virtus, opus eſt ut vnam habeat eſſentialem operationem quæ eſt cum phantaſia intelligere: Præterea ſi ſenſitiua virtus numquam vertitur in intellectiuam, quoniam illius vna ſolum eſt operatio eſſentialis, eodem pacto & intellectiua numquàm mutabitur in intelligentiam, cum vna ſit eius operatio eſſentialis: Quare intellectus humanus ſenſitiuæ comparatus & vegetatiuæ eſt quidem immortalis, ſimpliciter tamen acceptus eſt mortalis. Quibus hunc in modum conſtitutis, declarare nititur, quid nam ſit dependere ſubiectiuè & quid obiectiuè. Subiectiuè autem omnem virtutem dependere ſtatuit, quæ ab agente uia generationis de potentia materiæ ad actum deducitur, veluti ſunt virtutes omnes materiales, quæ informare uidentur, hoc modo intellectus humanus minimè dependet, propterea quod ſit virtus excellens, quæ ſupra ſe ipſam reflectitur & vniuerſaliter cognoſcit. Obiectiuè autem dependere eſt, quando virtus aliquid cognoſcere non poteſt abſque præſentia obiecti, à quo multiplicatur ſpecies, & hoc pacto intellectus humanus dependet. quod arguit intellectum

humanum mortalem; quia omnis operatio eſſentiam ſupponit: quare recedente anima à corpore, cum non habeat obiectum præſens, ſua fruſtrabitur operatione, quare ſi operatio deſinit, & eſſentiam à qua oritur interire oportet, quoniam niſi hoc fieret, ſequeretur dari eſſentiam abſque operatione, quod eſt falſum, igitur anima cum a phantaſia dependeat moritur. Ad autoritates de mente Ariſtotelis propoſitas in principio, quæ illius ſententiam infirmare videntur reſpondet. primum autem ad illa dicta quod intellectus nullius ſit corporis actus atque immiſtus inquit ſubiectiuè verum eſſe, obiectiuè autem nequaquàm, quoniã humanus intellectus ſemper a phantaſia dependet. Ad alterum dictum uel erit calidus uel frigidus, inquit, illa ratio Ariſt. non procedit, quoniam etiam procederet contra Thomam. Ad dictum Ariſt. quod intellectus non corrumpitur à vehementi intelligibili hoc eſt quoniam ſubiectiue ab organo nõ dependet ueluti ſenſus. Deinde diuertit ad dicta in lib. de Generatione animalium, verũ illud eſſe de uera mente, non autem de intellectu humano: uel dicendum eſt, inquit, uerum eſſe ſi comparauerimus intellectum vegetatiuè & ſenſitiuè

tiue, abſolutè tamen non eſt verum illum extrinſecus accedere, quoniam non conſtituitur per ſubiectum. Ad illud duodecim Meta. inquit dubitatiuè locutum fuiſſe Ariſtotelem, cum dixerit forſan, quapropter relinquitur intellectiuam animam ſecundũ quid eſſe immortalem, ſimpliciter autem mortalem. Ad alterum autem Ad naturalẽ non ſpectare agere de intellectu, quoniam ageret de omni intelligibili inquit non intelligi de humano. Scotus ſummus Theologus opinionem hanc in via Peripatetica tenere videtur, in 4. Sen. Diſt. 43. quæſt. 3. vbi in hac materia duas concluſiones ponit, Prima intellectiuam animam eſſe formã dantem eſſe homini, ita ut per illam homo a ceteris differat animalibus, quemadmodũ bruta a plantis per ſenſitiuam. Secunda concluſio ab eo poſita hæc eſt, ſi Anima intellectiua dat eſſe, neceſſario mortalem fore quemadmodum vegetatiua & ſenſitiua. Primam, quoniam uidetur dubia, confirmat ex definitione hominis, proptereaq; ꝙ dicimus hominem eſſe animal rationale definitio autem cum exprimat partes definiti eſſentiales, erit neceſſarium animam rationalem dare illi eſſe ita ut dicere illam nõ dare eſſe & informare cum Auerroe ſit præter

rationẽ, ita ut intellectus ſit forma aſsiſtens, quæ tantum copuletur nobis per phãtaſmata: immo in Auer. adeo inſurgit ut dicat, & iſte maledictus homo ſolus fuit in hac opinione, qui contradixerit Theologiæ & Philoſophiæ. Pręterea deſcendens ad alteram concluſionem, inquit, & ſi ualde dubium ſit, an intellectus ſit perpetuus an verò corruptibilis, potius tamen tenendum eſt in via naturali & ſecundum Ariſt. illum mortalẽ fore. atque non ueretur imponere Ariſt. quod in hoc problemate non ſibi conſtet, quoniam aliquando uidetur affirmare intellectum mortalem fore, aliquando verò immortalem. At cum videret locum Ariſt. in 3. de Anima ſenſus patitur à vehementibus ſonis, intellectus autem non patitur ab excelenti intelligibili, inquit dictum Ariſt. intelligendum eſſe quod non ſit ſubiectiue dependens non autem obiectiue: quare cum omnino non ſit ſeparatus, eſt mortalis. Soluere conatur & alterum dictum ꝙ Mens ſola extrinſecus accedat neque cum illa communicat actio corporalis, atq; inquit eſt dicendum ſi intelligitur de intellectu humanò, quòd non ſit perpetua a parte ante, ſed tantum a parte pòſt. Ad eam rationem, dicatur foris accedere quoniam quòd per quan-

dam

dam productionem tranſit de non animato ad animatum, quæ nouitas cum ſit ſolum animæ propterea dicitur extrinſecus aduenire. quare Animæ intellectiuæ cum etiam ſint numeratę ad numerum indiuiduorũ, neceſſarium eſt quod ſint mortales.

Alexander, qui primus inter Ariſt. interpretes uidetur animę intellectiuæ mortalitatem ſuſtinuiſſe in lib. de intellectu inquit. Materialem intellectum uirtute agentis naturalis eductum eſſe ab elementis inuicem miſtis & temperatis, ſed eſſe formam perfectiſsimam & nobiliſsimam quæ proportionem & ſymmetriã quattuor elementorum ſequi valeat atque educi de potentia materię, quę quidem forma nihil aliud eſt quàm pręparatio quædam. Quæ vero ait Ari. in 3. de Anima intellectum impaſsibilem immiſtum & reliqua intelligi de Deo, qui eſt intellectus agẽs, & cauſa quòd intellectus fiat in nobis vnde dicitur intellectus ſiue Mens deforis accedere: non autem intellectus materialis, qui eſt forma hominis vltima: quare eſt ſimpliciter mortalis quemadmodum inferiores formę & virtutes quæ in mortalibus reperiuntur.

Alij autem inter Peripateticos Themiſtius, Simplicius, Auerroes tenuerunt Ani-

mam intellectiuam ſimpliciter immortalé.

Itaque ut commodius ueritatem in hoc problemate aſſequi ualeamus, tria ſunt de quibus in primis nobis agendum eſſe videtur. Primum ut in medium afferamus dicta quæ opinionem hanc impugnare poſſunt: Secundũ ut ueram dictorum Ariſt. ſententiam exponamus: Tertium autem ut poſitionem ueram autoritatibus & rationibus validiſsimis confirmemus. Pomponatius plurima contra hanc ſententiam loca Ariſt. attulit: primum autem deſumpſit ab Ariſt. in primo de Anima intellectum numquàm eſſe ſine phantaſia, quod videns Auerr. qui animæ rationalis immortalitatem tuetur, inquit hoc dictum ſuperficie tenus non eſſe intelligendum: quare videtur Auerroes affirmare quòd aliquando à phantaſia intellectus dependeat, ipſum tamen ſemper dependere colligitur aperte ex 3. de Anima. 30. cum inquit Ariſt. Quapropter numq̃ ſine phantaſmate intelligit anima. Iſte doctor, pace eius dixerim, neque Ariſt. neq; Auerroim intellexit. Etenim Auerr. in Cō. cum dicit intellectus eſt abſtractus ita ut non ſit corpus nec virtus in corpore, impoſſibile tamen eſt intellectum abſq; phantaſia intelligere quod ſuperficietenus nō eſt

intel-

intelligendum ait Auerroes. itaque ſi Ariſt. ſentiret id quod putauit Pomponatius, Auerroes feciſſet poſsibile quod eſt impoſſibile. Attamen poſſet quiſpiam dicere uoluiſſe Auerr. hoc contingere intellectui in alio ſtatu in quo eſt actu ſeparatus, quod dici ſecundum Auerrois fundamenta non poteſt, quoniam etiam cum factus eſt mens, indiget phantaſia, ſed aliter quàm vbi eſt imperfectus & adhuc progreſſus ad phātaſmata, non autem in ſe ipſo manens, quod Auerr. a Simplicio accepit, qui agens de intellectu humano, inquit, intellectus humanus, quia ordine ſuo ab æterno ſortitus eſt Sphæram humanam adeò imperfectam ita ut nouam generationem particularium hominum, qui ſucceſsiue generantur reddatur magis imperfectus. Hæc intelligentiam ut ſic progreſſa eſt, & propterea cum uult intelligere, occaſionē mendicat a phantaſmatibus, tandem ex ipſa intellectione quotidie perficitur, ita ut non amplius conuertatur ad phantaſias, ſed in ſe ipſa manet, quoniam in eo ſtatu perfectiſsimo cū actu intelligit & eſt facta omnia intelligibilia illi contingit id, quod ceteris intelligentijs accidit, quæ a cœlo non dependent ſed cœlum vnumquodque à propria intelligentia.

quę mouet cœlum in genere cauſæ finalis, & cœlum conſequitur intelligentiam, adeo quòd ab ipſa intelligentia dependet, non autem intelligentia ab illo. Quod quidem etiam intellectui humano cum perfectus fuerit, in copulatione agentis contingere videtur, qui etſi non ſit ſine phantaſia, attamen in ſuo ſtatu perfectiſsimo cum factus eſt Mens, occaſionem intelligendi non ſumit a phantaſmatibus, ſed cum ſe ipſum intelligens, omnia intelligat, phantaſia illum conſequitur intelligentē veluti vmbra corpus. Inquit itaq; Auer. impoſsibile quidem eſt intellectum abſque phantaſia intelligere, & hoc non eſſe quomodocumque intelligendum, quoniam tunc intellectus materialis eſſet generabilis & corruptibilis, propterea quod ſemper a, phantaſia dependeret & numquàm per eſſentiam intelligeret. Quòd vero Ariſtotelem non intellexerit Pomponatius, oſtendi facile poteſt, quoniam Ariſtoteles ibi mentionē facit de omnibus habitibus dependentibus a materia, atque intellectus hos habitus intelligens, ab ipſa phantaſia dependet, ita ut tantum cū eſt in habitu mathematico aut naturali, dicatur a, phantaſia dependere, non autem cū eſt actu intelligens, quoniā intellectus actu

eſt

indiuiſibilium , circa quæ non cadit veritas nec falſitas ex 3. de Anima.

Cum itaq; inquit iſte doctor, Ariſtotelem loquutum fuiſſe hypothetice atque illum ſine phantaſia nequaquam intelligere, uerũ profecto eſt de intellectu in habitu, non autem de intellectu in actu. Secundum argumentum quod aduerſus Auerroim proponit, eſt familiare omnibus illis, qui mortalitatem animæ defendunt; Etenim dicere animam eſſe actum, ſignificat illam corporis formam eſſe & per conſequens eſſentiam, quę a corpore eſt inſeparabilis. At cum videret euitari poſſe hanc rationem, quoniã cum ſit differentia ex Ariſt. ſententia inter animam & intellectum, poterit conſiderari anima ut intellectus, & hoc pacto & actum a corpore ſeparabilem. inquit nihil peius afferri poteſt, quoniam anima humana quatenus intelligẽtia a Metaphyſico cõſideratur nõ autem a naturali Philoſopho. Dicimus tamen nos ad rationem illius Animam actum quidem eſſe, igitur eſt a corpore inſeparabilis, negamus conſequentiam, quoniam actus non ſecundum eandem rationem dicitur de omni anima, quoniam analogice dicitur de intellectu & de alijs, quemadmodum Ariſt. indicaſſe uiſus eſt, cum

cum ſubiunxit. Dubium eſſe an ſit actus ſicut Nauta nauis, duplex.n.eſt actus primus alter dans eſſe. qui formis a corpore & materia imſeparabilibus conuenit, alter uero eſt actus aſſiſtens, qui ſeparatis debetur, vnde intelligentiæ nõ ſunt formæ dantes eſſe orbibus ſed aſsiſtentes, quemadmodum Nauta naui, ita ut non ſit Nauis per Nautam, ſed tantum Nauis nauigans. quare nõ eſt uerum eſt actus anima, igitur eſt inſeparabilis, propterea quod intellectus non eſt forma dans eſſe, ſed aſsiſtens homini, intellectus enim, paſsiuus ille eſt qui eſt forma dans eſſe homini, intellectus autem eſt tantum forma ſiue principium quo homo intelligit, & hic intellectus non unitur nobis per operationes, quemadmodum aliqui tribuunt Auerroi, quoniã duplex vnio reperitur, altera eſt vnio intellectus per cogitatiuam, altera autem per habitus ſpeculatiuos, unde intellectus ſecundum mentem Auerrois eſt actus corporis ſecundum habitus in potentia ad operationes, non autem dans eſſe, & hoc pacto anima dicitur actus primus in hominibus. Quando preterea inquit Pomponatius. Homo operatur per animam, igitur anima eſt pars eſſentialis, concedimus, ſed intelligit per intellectum,

igitur

igitur intellectus eſt forma dans eſſe, non ualet, quia eſt forma unita homini per habitus, quemadmodum Nauta naui per temonem & remos. Etenim primum Nauta vnitur naui, ita ut ſit actus primus aſsiſtens naui: deinde uero Nauta exercet ſuã operationem, & nauigat, quod etiam intellectui contingit cum nõ actu intelligit, eſt actus primus aſsiſtens homini, non dans eſſe, quod cognoſcens Ariſt. ſubiunxit, non eſſe manifeſtum vtrũ anima ſit actus ſicut Nauta nauis, quod propter animam intellectiuam dicere oportuit. Ad aliam rationem ab eo allatam Ariſt. ſtatuit terminum naturalis Philoſophi in conſideratione formarũ eſſe intellectum humanum, cuius quid eſt declarat, quoniam etiam ad ſi eſt primi mouẽtis aſcendit igitur eſt corruptibilis, quoniam tantum definit naturalis formas generabiles & corruptibiles quę ſunt cum materia & motu. ex Ariſt. in fine primi libri de Phyſica auſcultatione, hæc ratio nullum nobis negotiũ facere poteſt, ſi recte Ariſt. & Auerrois dicta intelligantur. Dubitat enim ibi Ariſt. cum dixerit materiam & formam eſſe ad aliquid, quem terminum habeat naturalis pro cognitione formę, atque ſoluens inquit quemadmodum Medicus conſide-

conſiderat ſanitatem in carne, ſic naturalis formas in materia conſiderat, & omnem quidditatem, igitur formam hominis: uerum quidem eſt, ſed non intellectum, quoniam homo nõ eſt homo per intellectum, ſed per cogitatiuam, per quam dicitur generabilis & corruptibilis, impoſsibile enim eſt dicere intellectum immortalem, & dare eſſe homini. Nullam enim facit mentionem Ariſt. de intellectu, ſed tantum determinat Naturalem cõtemplari formas in materia, quoniam ueluti notat Auer. immateriales formę a metaphyſico conſiderãtur. Aliam preterea adiunxit rationem. Conſentaneum nequaquam fore quod vna & eadẽ virtus duas habeat operationes, alteram cũ phãtaſia alterã uero ſine phantaſia, quoniã operationes diuerſę arguunt eſſentias diuerſas. Hæc ratio ex dictis a nobis iam ſublata eſſe videtur, propterea quod eadem virtus eodem modo ſe habens, non poteſt differentes operationes exercere, ſed vna virtus ſecundum ſubſtantiam propter diuerſas habitudines atque reſpectus, quos ſuſcipere poteſt, diuerſas operationes facere ualet, ita ut intellectus cum imperfectus eſt, cum phantaſia intelligat, perfectus autem abſq; phantaſia, cum per eſſentiam intelligat non

autem per ſpecies: cum autem inquit, fieri non poſſe, cum intellectus intelligit, quin altero duorum modorum intelligat, uel cũ phantaſia vel abſque phantaſia, ſolutum etiam eſt hoc argumentnm, quoniam dupli cem ſtatum intellectum humanum habere diximus, alterum in quo eſt progreſſus, in quo a phantaſia dependet, alterum cum eſt in ſe ipſo manens, in quo phantaſia illum conſequitur, ueluti orbis ſuam intelligentiam, a qua dependet. Arguit præterea contra dictum Auer. quòd anima intellectiua ſit una numero, hoc enim verum eſſe non poteſt ex dictis Ariſt. in 2. Phy. ſeparatæ ſpecies non in materia & hæ plures numero ſunt. Hoc argumentũ non ualet, quoniá ſi ſermo factus eſſet de animabus hominum intellectiuis, nõ eſſet communis omnibus formis naturalibus, ut diciture o in loco atque hoc ita eſſe cum Ariſt. declarare poſſumus, qui dubitationem propoſitam ſumpta ſimilitudine a Medico diſſoluit, ita ut quemadmodũ Medicus ſanitatem in neruo contemplatur, ita & naturalis Philoſophus ipſas formas ut ſcilicet ſunt materiales, nòn autem abſtractę, quoniam iſtæ formæ ſecundum rationem poſſunt a, materia ſeparari, quoniam ueluti etiam notauit Alexander,

utitur

utitur naturalis quandoque Mathematica abſtractione. vnde ſermonem habet de omnibus formis naturalibus, non autem de anima intellectiua, quæ ſeparata eſt. plures .n. tantum illæ dicuntur formæ, quæ materiales ſunt, non autem immateriales. Ad fundamentum autem quod adiungit ſi intellectus fuerit in nobis, qui non tribuat eſſe, perinde erit de vnione illius ut de vnione Boum cum plauſtro, ſi intelligeretur intellectum extrinſecus eſſe in nobis, intrinſecus tantũ ipſam operationẽ habere, verum eſſet, quod proponit, at cum vnio intellectus in nobis ſit naturalis, ita vt poſtea per habitus operetur quemadmodũ Nauta qui in naui eſt cum nauigat, & propterea non ſe habet ut motor ad motum, quia non ſe habet ut forma dans eſſe, ſed ut aſsiſtens, quæ dat nobis operationem per habitus ſpeculatiuos. Ad alteram rationẽ quę hanc ſequitur, ſequeretur ſi intellectus eſt immortalis, cum haberet actum diuerſum a vegetatiua & ſenſitiua, dari pluralitatem formarum, & propterea hominem non eſſe vnum dicimus, eſſe quidem uerum in homine pluralitatem formarum dari, ſed formę inferiores cum habeant rationem imperfecti ſi ſupremę comparentur, propterea quod

quod uideatur vegetatiua corpus organicũ diſponere ad ſenſitiuã, & ſenſitiua ad intellectiuã poſſunt plures hoc modo ſubordinatę in eodẽ animato reperiri, iſtæ .n. virtutes in mortalibus ſe ſe conſequũtur, in quibus omnes aut plures reperiuntur, quoniã ubi intellectiuum eſt, ibi uegetatiuum nec non ſenſitiuum adeſſe oportet, ita ut reſpectu graduum diuerſorum plures actus eſſe uideantur: reſpectu autem totius animati vnus tantum ſit actus. Quare ad conſequentiam Põponatij non eſt difficile ut reſpondeamus, non eſſe idem quod ſentit et quod intelligit, verũ enim eſſet ſi intellectus actũ daret, informantem quemadmodum vegetatiua & ſenſitiua cum autem nobis tantum aſsiſtat, eſt quidem vnus & idem homo qui ſentit atque intelligit: ut enim homo ſit, habet a virtute vltima, quæ informare poteſt, ut autem intellectionem exerceat obtinuit tantum homo ab intellectu. ita ut, & ſi eſſentiæ harum animarum ſint diuerſæ, indiuiduum tamen vnum conſtituunt: Secunda opinio quam propoſuimus eſt Thomæ, qui ſecundum fidem inquit animam noſtram ſimpliciter immortalem eſſe, eamquæ multiplicatam, quoniam informat atque a Deo eſt creata de nouo, quod etiam

etiam nos credimus. In uia tamen Peripatetica nullo modo ſuſtineri poteſt, imo magis ad uiam Peripateticam ſententia Pomponatij accedit. Eſſe autem immortalem Animam humanam ſimpliciter etiam putauit Thomas, quoniam in eius fundamentis Intellectiua ſenſitiua & vegetatiua realiter ſunt eædem, quod tamen Ariſtoteli repugnat, qui ſenſitiuam & vegetatiuam uoluit eſſe in ſemine, intellectiuam autem deforis accedere, ita ut uirtutes quæ ortum habent a materia in homine ſint corruptibiles, ueluti ex.3.de Anima tex.20.habetur, intellectum paſsiuum corruptibilem eſſe: itaque ſi reperitur in homine intellectus, qui eſt immortalis, non erunt realiter unum & idẽ huiuſcemodi uirtutes: Qui Thomam ſequuntur dicunt dictum Thomæ intelligi, quòd ſecundum eſſentiam non differãt ſed tantum ſecundum operationem, propterea quòd corrupto homine vegetatiua & ſenſitiua non exerceant ſuas operationes, quemadmodum intellectiua, quæ in alio ſtatu operatur et in patria cœleſti.

Nulla eſt hæc reſponſio, propterea quòd Ariſt. inquit non recordamur poſt mortẽ, quia intellectus paſsiuus corrumpitur, quare eſſentia paſsiui intellectus, non autem ſo

la

la operatio deſtruitur. Itaque ſi ſuprema materialium uirtutum interitum patitur, ſenſitiua & vegetatiua, quæ inferiores ſunt etiam interibunt. Dare autem eſſe animam intellectiuam homini, apud me non recipitur, quoniã ſi daret eſſe, neceſſario eſſet generabilis & corruptibilis, ueluti vegetatiua & ſenſitiua quod quidem copioſe a nobis in particula quinta oſtenſũ fuit, & in quæſito noſtro demonſtratum abunde. Hanc vero animam multiplicatam eſſe, affirmare apud me falſum eſt, ex ſententia Ariſtote. 12. Metaphyſic. 29. duo non ſunt motores primi, quia ſi duo eſſent in materia, neceſſarium eſſet ut ſpecie differrent & per conſequens alterum altero perfectiorem fore, ſed hoc eſt impoſsibile, quoniam in anima intellectiua non cadit materia, cum ſubiectiue à corpore minime dependeat, igitur nõ numerata ad numerum indiuiduorum, Quòd ſit creata de nouo, deſtruit alterum eius dictum, quoniam ſi dat eſſe, eſt neceſſarium ut ſit educta de potentia materiæ.

At cum Thomas concludat in ſuis fundamentis, Animam humanam ſimpliciter perpetuam fore, quoniam eſſentia vegetatiuæ ſenſitiuę & intellectiuę, quę una exiſtit, non corrumpatur, ſed tantum ſecundum

C operationem

operationem vegetatiua & ſenſitiua non autem intellectiua, propterea contra eum etiã Pomponatius inſurgit. inquit enim, cum denominatio à ſuperabundãti fieri debeat, ſi maneat tantum operatio intellectiuę duarum autem corrumpatur, igitur erit ſimpliciter mortalis anima, ſecundum quid uerò immortalis. Miror de hoc uiro, recte, in ſuis fundamentis colligit Thomas, cum ſecundum eſſentiam trium graduum maneat immortalem eſſe, ſecundum quid autẽ mortalem, quoniam tantum deſtruitur operatio vegetatiuæ, & ſenſitiuæ virtutis. Malè præterea uidetur damnare Thomam, cum inquit illum petere principiũ cum ſtatuat animam intellectiuã immortalem, quoniã probat & demonſtrat hoc Thomas fundamento accepto ab Ariſt. quoniam recipiens formas materiales omnes neceſſariò eſt immateriale, intellectus autem recipit omnes formas materiales, igitur eſt immaterialis. Malè præterea uidetur redarguere Thomam qui uoluit materialem agere in immateriale, quia animæ damnatorum crucientur ab igne. de hoc enim dubitant Theologi & materiale obiectum poteſt ut phantaſma agere in uirtutem immaterialem.

Tertia opinio inter eas quas adduximus fuit,

fuit Pomponatij, Animam intellectiuam ſimpliciter mortalem eſſe, ſecundum quid uero immortalem. propterea quòd cognitio quæcumque illa fuerit, ſupponit cognitum à materia abſtractum, etſi non a conditionibus materiæ ſeparatum virtutes ſenſitiuæ obiectum ſentiant dantur aliæ uirtutes, quemadmodum intelligentiæ, quę nec ſubiectiuè nec obiectiuè depēdent, quę obiectum proprium & à materia & à conditionibus materiæ ſeparatum accipiunt, quemadmodum intelligentię cœleſtes, quæ omnino ſunt immateriales: hoc autem fundamēto propoſito, inquit eſſe rationi conſentaneum, quod detur una uirtus media inter has quæ quidem alia eſſe non poteſt, niſi intellectus humanus, qui communicat cum intelligentijs, quoniam ſubiectiuè à corpore non dependet, atque cum obiectiue dependeat, quoniam ſemper eſt cum phantaſia etiam cum materialibus uirtutibus conuenire uidetur. & per conſequens huiuſcemodi uirtutem oportet ſimpliciter mortalem eſſe, ſecundum quid vero immortalē. Non eſt difficile tollere quod colligit hic Doctor, etenim etſi uerū ſit ꝙ cognitio omnis abſtractum ſupponat, atque dari virtutem quæ obiectiue dependeat, non tamen

inferre debemus, hanc uirtutem quæ obiectiue tantum dependet, mortalem eſſe. quoniam etſi quodammodo ſecundum operationem media uideatur, non tamen eſt media ſecundum eſſentiam, quoniam ſecundum illam eſt in mortalis, etſi propter operationem uideatur eſſe cum phantaſia. Præterea in eius fundamentis non poteſt ſaluari quòd penes eſſentiam ſit media anima intellectiua inter pure ſeparata & materialia, quoniam ſi eſt media uel eſt per negationẽ extremorum, uel per ipſam participationẽ, non ſecundum primum modum, quoniam ſecundum eius mentem eſt ſimpliciter mortalis, igitur erit media ſecundum alterum modum, quod etiam dicere nõ poteſt, quoniam nihil poteſt participare de abſtracto per eſſentiam, cum ipſa caducam naturam habeat. diſputatio, omnis habetur de ſubſtantia animæ intellectiuæ non autẽ de operatione: unde patet quantum inepte ea uerba prophetæ tribuat animæ humanæ, quoniam ſi eſt ſimpliciter mortalis per infinitã diſtantiam diuerſa erit ab Angelis. cum æterno & mortali nihil cõmune eſſe poſsit. Præterea oſtendo falſam eſſe illius concluſionẽ in uia Ariſto. ſed quia uult ſuo modo interpretari dictum Ariſt. in. 1. de Anima. 65. in-

tellectus uidetur eſſe ſubſtantia quædam in fieri non autem in corrumpi, ex quo aperte habetur differētia inter ſenſitiuam virtutē, intellectum, quæ quidem arguit intellectū ſimpliciter immortalem, quoniam ab orga no non dependet quemadmodum ſenſus. inquit Pomp. hoc dictum Ariſto. intelligi de intellectu agente, & inquit illum nō cor rumpi ideſt a contrario vel in corruptio ne ſubiecti. Non poteſt hæc gloſa conueni re Ariſto. quoniam comparatio Ariſto. eſt inter ſenſum & intellectum in communi ac ceptum, quod hoc ſit verum inquit Ariſto. uidetur ſubſtantia quædam in fieri, quod de intellectu agentem ueritatem non habet ſed de intellectu noſtro progreſſo, & qui non ſine imaginatione intelligit, & propte rea inquit contingit ipſum intelligere & ip ſum ſpeculari marceſcere quodam interius corrupto, ipſum autem impaſsibile eſt: quo niam fit ſine paſsione habentis, quod ſenſi tiuis operibus nequaquam accidit, quæ abſ que paſsione habentis fieri non poſſunt, ve luti cogitare, amare, & meminiſſe; intelle ctus autem, cum non intelligat; ueluti ſen ſus, ſentit, eſt aliquid diuinum & impaſsibi le. hoc etiam affirmat Ioan. Gram. qui in quit non poteſt effugere hunc locum, qui

quidem intelligitur de anima rationali progreſſa, cuius operatio corrumpitur corrupto intellectu paſsiuo, à quo accipit phantaſmata ſiue ſpecies intelligibiles, Præterea mirum eſt, ſi non intelligitur de intellectu progreſſo & materiali, quomodo nam in ſenibus contingat intellectus operationem nobiliorem & longe perfectiorem eſſe. Præterea Pomponatium magis redarguit, cum determinat Ariſto. intelligere marceſcere, quod operatio agentis intellectus qui à phantaſia non dependet minime patitur quia ſemper hic intellectus intelligit materialis autem quandoque intelligit quandoque non intelligit: præterea ſi poſsibilis fuerit mortalis, cum non ſit accidens nec qualitas ſed ſubſtantia, quomodo nam fieri poterit ut in ſenio non corrumpatur, & marceſcat ſecundum operationem, ueluti ſenſibus accidit, quod tamen negat Ariſt. quoniam ſubiectiuè non dependet ſed obiectiuè ſolum.

At cum formet contra ſententiam Auer. qui ſtatuit Intellectum progreſſum intelligere cum phantaſia, in ſe manentem autem ſine phantaſia, hanc rationem, vnius uirtutis cum una ſit operatio, intellectus humanus qui eſt una uirtus non exercebit duas

opera

operationes omnino diuerſas. Dicimus hoc non inconuenire ſecundum diuerſos reſpectus & ſtatus, quos vna uirtus admittere poteſt: eſſet quidem irrationabile ſi diuerſas rationes intellectus non ſuſciperet

Ad alterum dictum Pomponatij, quemadmodum ſenſitiua non uertitur in intellectiuam, ita intellectus poſsibilis non uertitur in intelligentiam, in noſtris fundamentis hoc dictum leue eſt quoniam etſi ſenſitiua non poſsit conuerti in intellectiuam, nõ eſt propterea dicendum, intellectum poſsibilem non poſſe mutari in intelligentiam, quoniam Ariſto. intellectum poſsibilem ſi agenti comparetur, tabellæ aſsimilat, in qua nihil eſt depictum, atque cum ſit eiuſdem ſubſtantiæ cum agente, poteſt poſsibilis mutari in intelligentiam, uirtus autem ſenſitiua in intellectiuam nequaquam, cum ſint naturæ diuerſę ſenſus & intellectus. Ad aliud dictum, cum declarat quid nam ſit dependere ſubiectiuè & quid nam obiectiuè. Ego quęro ab eo, an dependere intelligat animam vel facultatem, animę, ſi animã, igitur tota iſta animæ eſſentia eſt extenſa ad extenſionem ſubiecti, igitur accidentia huius animæ & per conſequens operatio, quare ſecundum quid non erit immortalis. ſi in-

telligat facultatem, etiam indiuiſibilis non erit huiuſmodi facultas, quod ſi non indiuiſibilis ſubiectiuę, illam ſi intellectus fuerit dependere oportebit non autem obiectiuę tantum. Nititur pręterea Põponatius propoſita hac diſtinctione, aliquid aut ſubiectiuè aut obiectiuè dependere, ſaluare omnia dicta Ariſto. in principio. 3. lib. de anima, intellectum quidem ſubiectiuæ immiſtum eſſe, obiectiuę autem nequaquam, ſimiliter eſt ſeparabilis ſubiectiuæ, obiectiuæ autem inſeparabilis, nullius eſt corporis actus ſubiectiuæ, non autem obiectiuè. An dicta Ariſto. hanc intelligentiam admittant, apud me dubium profecto eſt. primum enim dictum eſt, intellectum immiſtum eſſe atque nihil aliud intelligere potuit Ariſtot. niſi intellectum non eſſe eductum de materia & ab elementorum qualitatibus, Nam cum mixtum nihil aliud ſit, quàm illud quod ex quattuor elementis ad ſymmetriam & proportionem quandam redactus reſultat, eſt neceſſarium ut ad ipſam elemẽtorum miſtionem ſequatur: quare omne miſtum a prędominio eſt neceſſarium, cum tẽperaturam habeat, ut ſit aut calidum aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum, quare cũ Ariſto. ait intellectum immiſtum eſſe, intelligit

ligit nullam ſapere elementorum qualitatem. Etenim ſi eſſet miſtus ſubiungit Ariſto. eſſet qualis, cum autem non ſit qualis, eſt profecto immiſtus. Quare cum Pomp. dicat mortalem eſſe intellectum, ſimpliciter eſt neceſſarium ut ſit qualis, quoniā reſultabit ex miſtione ipſorum elementorum. Aliud dictum Ariſtote. quod ſit ſeparabilis obiectiuè non autem ſubiectiuè etiam non intellexit, quoniam Ariſto. hoc dicit de intellectu, ut faciat differentiam intellectus à ſenſu, quoniam ſenſus cum organo corporeo utatur, ſubiectiuè dependet, obiectiuè autē, quoniam a ſpeciebus ſenſibilibus dependet, intellectus autem cum nec ſecundum eſſe nec ſecundum operationem à corpore dependeat, eſt ſeparabilis & per conſequens immortalis: quare illa diſtinctio nō conuenit, cum ſecundum eſſentiam ſeparatum uelit Ariſto. intellectum eſſe, qui quidem etiam operationem habet ſeparabilē. Aliud dictum fuit nullius corporis actum, inquit ipſe ſubiectiue non autem obiectiuè, ego uellem intelligere ab eo, quomodo intelliget eſſe actum obiectiuè, ſi dixerit ꝙ operatio intellectus obiectiuè dependeat à ſpecie non tamen vt ſenſus. tunc quæro quid per actum intelligat, non poteſt cum

Ariſto.reſpondere niſi formam, qui à materia diſtinguitur, quæ potentia exiſtit, quare uelit nolit, erit forma ſubſtantialis, ſi forma ſubſtãtialis, aut dabit eſſe aut nõ, ſi non, habeo intentum, ſi uero dat eſſe & ſubiectiuè non ſit actus ſed tantum obiectiuè, igitur eſt immortalis, non autem ſimpliciter mortalis. Cum autem inquit dictum in lib. de animalibus Naturalem non dicere de omni anima, quoniam non de intellectu. intelligi de diuino intellectu non autem de humano. Miror de hoc uiro, primum enim ibi facit mentionem Ariſtote. de anima per quam animal eſt, deinde dubitat. ad quem terminum Naturalis formas conſideret atque inquit non de omni anima, quoniam quęlibet non eſt principium motus, ſi hoc dictum de intellectu diuino prolatum eſſet, non diceret Ariſt. de omni anima, quoniam intellectus diuinus cum nõ reſpiciat corpus, anima dici non debet. Pręterea de hoc non erat opus, Ariſt. dubitare, quoniã ſatis conſtat, diuinum intellectum ad Naturalem philoſophum non ſpectare; dictũ autem illud quòd Mens ſola extrinſecus accedat, primum ait de uera Mente non autẽ de humana intelligi, deinde autem quod ſi de humana intelligatur, dictum eſſe ad differen

ſerentiam vegetatiuæ & ſenſitiuæ, quorum utrumque apud me ſtare non poteſt primũ quidem propterea quod Ariſtote. loquitur de illis uirtutibus, quę cum ſemine eſſe uidentur, quod diuinus intellectus non patitur. Secundum etiam non ualet, quoniam dixit Ariſto. Mens ſola non autem comparata alijs uirtutibus. Dictum etiam.12.metaphy. de intellectu ut intellectus exponit, de quo quæſtio non formatur, cum dicat Ariſto. dubium eſſe vtrum aliqua formarũ remaneat, cum itaque ſit comparatio quædam oportet ut aliqua ſimilitudo, cadat inter humanum & diuinum intellectum, quę non niſi ad immortalitatem referri poteſt, quæ ab eſſentia oritur, cum quæſitum ſit de eſſentia non autem de operatione.

Ad Scotum præterea, qui mortalitatem animę defendit in uia Peripatetica neceſſarium eſt ut diſputationem conuertamus. Nullam in noſtris fundamentis illius concluſio veritatem habet, etenim cum ait Animam intellectiuam dare eſſe quoniam niſi daret eſſe homo eſſet animal irrationale, dico nullam eſſe conſequentiam quoniam & ſi homo ſit animal rationale, non eſt tamen per intellectum ſed per cogitatiuam intellectu autem tantum dicitur intelligens. Etenim

nim homo per cogitatiuam diſcurrit quæ dicitur intellectus particularis, qui eſt à materia eductus, & forma dans eſſe homini, quod Thomas affirmare fuit coactus intellectus itaque cum non det eſſe ſpecificum homini non eſt mortalis Atque non ſolum ab Auerroe ueluti exiſtimauit hoc dictum fuit ſed a Simplicio & Them. qui comparant intellectum Soli: ſed poteſt forte excuſari quoniã tunc non erant apud Latinos Gręci. ſubiungit pręterea Scotus, qui acerrime in Auerroem inuehitur, hoc eſſe naturaliter notum animam dare eſſe ſpecificum, quod profecto non ita ſe habet cum Ariſt. ad animæ definitionem adiungat immanifeſtum eſſe, utrum anima ſit actus ſicut nauta nauis & propterea argumentum etiã ſumptum ab animę definitione mortalitatẽ illius arguere nõ poteſt. At cum uideret dictum Ariſt. ſuę ſententię aduerſari quoniam inquit uideri intellectum quoddam genus animæ & ſeparari veluti perpetuum a corruptibili, inquit hoc nõ arguere ipſum immortalem fore ſed ſeparatum organice ita ut ratione operationis dicatur ſeparari non autem ratione eſſentię. Hæc Scoti expoſitio falſa eſt quoniam Ariſt. in 19. & 20. textu dubitationem mouet de partibus eſſentialibus ipſius

Animę, quia anima eſt quoddam totum. Quare dubitat, vtrum partes animę ſiue potentię poſsint ſeparari ſubiecto & loco adinuicem, an ſola ratione, ita ut de operatione non loquatur. cum dicat in quibuſdam patere illas non ſęparari atq; tandem ſtatuit de intellectu, videri quoddam genus animę quod ab alijs ſeparatur ueluti perpetuum a corruptibili. Prętcrea ſi expoſitio Scoti cõueniret male ab Ariſt. determinatum fuiſſet, non recordari poſt mortem, quoniam ſecundum operationem eſſet mortalis. Soluens poſtea dictum Ariſt. in 3. de Anima intellectus a uehementi intelligibili non patitur quemadmodum ſenſus a vehementi ſenſibili, inquit non pati intellectum, propterea quod non dependet ſubiectiuè ab organo quemadmodum ſenſus, atque ſubiungit ſenſum pati per accidẽs, quia organũ lęditur, ueluti etiam affirmat Ariſt. in primo de anima 65. Si ſenex haberet oculum iuuenis, uideret ut iuuenis: verum enim eſt intellectum obiectiue tantum dependere, & propterea non pati a vehementi intelligibili, immo ab excellẽti intelligibili perficitur intellectus: itaq. videmus illum in ſenibus diuiniores facere operationes, quoniam maiora intelligibilia intelligunt quàm iuuenes.

nes. falſum tamen eſt intellectũ cum obie-
ctiue dependeat, dicere mortalem, veluti
contra Pompo.indicauimus. falſum etiam
eſt dicere, ſenſum pati per accidens, non
autem per ſe, quoniam id quod patitur ab
excellenti ſono, aut odore, non eſt ipſum
organum, ſed eſt organum actu animatum,
ipſum .ſ. ſenſiterium. Etenim niſi prædi-
tus eſſet oculus anima ſenſitiua, hoc pacto
à ſenſibilibus non pateretur, Nam in 2. de
Anima 10. ait quemadmodum ex corpore,
& anima reſultat animal, ita ex oculo, &
viſu ipſum organum. Quæ res ut intelliga
tur, repetenda breuiter ſunt, quæ dicta fue
runt in definitione animæ: anima enim,
quæ eſt actus corporis, ſenſitiua uidelicet,
& cogitatiua, quę dant eſſe ſpecificum, du-
plici funguntur officio, primo animant &
perficiunt organum, deinde uero illo vtun
tur. Et tunc corpori ſiue organo compa-
rantur ut vtens non ut forma, quia utuntur
organo ad operationem: ita ut in ſenio vt
informans per ſe corrumpitur ſenſitiua vir-
tus, cum tabeſit organum, ut vtens autem
per accidens. Et cum hoc non cognoſce-
ret Scotus, qui Græcos non uidit, incidit
in hoc peccatum. Præterea cum ait intelle-
ctum, dare eſſe, & eſſe corruptibilem, non

pati tamen in ſenio, nec a vehementi intelligibili, quoniam ab organo minimè dependet, miror de hoc viro, qui teneat in fundamentis Peripateticis hoc quomodo enim fieri poſsit, ut det eſſe ſpecificum & non dependeat ab organo, videre non poſſum, quoniam virtus, quæ informat in eſſe & conſeruari a ſubiecto dependet. intellectus enim tantum dependet a phantaſia & reſpectu operationis, quare per accidens patitur cum intellectus paſsiuus corrumpitur, in quo ſunt phantaſmata, qua propter ſapientiſſimi ſenes aliquando delirarunt, quoniam virtutes ſenſitiuę marceſcunt, ita ut per accidés intellectus patiatur non autem per ſe ueluti ſenſus. Peccat quin etiam Scotus cum liberat intellectum ab organo, inquit ubi reperitur, igitur operatio intellectus, reſpódet in intellectu. igitur eſt ſubſtantia ſeparata, inquit minimè, quia eſt in homine intellectus ueluti pars, & per ipſum homo intelligit. Hæc dicta Scoti apud me ſunt impoſsibilia quoniam hoc dato ſequeretur formã nõ facere operationem ſed organum viſus enim tantum recipitur in organo potentia animato quod operationem exercet eſt ipſe viſus. Exponens tandem dictum ꝙ mens ſola extrinſecus accedat

datinquit hoc eſſe, quia Anima producitur a Deo. quero ab eo, quando Anima producitur a Deo, producitur ne per generationem aut creatione, nō creatione noua, quā Peripatetici non concedunt, igitur generatione, ſi generatione non erit immediate a Deo, quia ab agente eterno immediate non fit nouum. igitur a Deo non producitur. De opinione Alexandri, qui etiam animæ humanæ ſiue intellectus poſsibilis, qui eſt pars animæ noſtrę, mortalitatem profitetur cum nihil aliud ſit quàm forma educta ex perfectiſsima miſtione elementorum, non eſt ut multum laboremus, cum ſatis illam cum Auer. in com. 5. ſuſtulerimus, illud autem contra eum modo afferemus quomodo nam ſit poſsibile intellectum agentem, qui immortalis eſt, & Deus naturę mortali vniri poſsit ut forma, per quam intelligat de quo etiā abunde in 36. com. diſſeruimus. Omnibus autem cōfutatis, quæ intellectus humani mortalitatem profiteri videbantur, operępretium eſt ut ſtatuamus, quid nā ſit tenendum in hac materia. Quod ut commode fieri poſsit, duo proponimus, primū ꝙ intellectus habeat eſſentiam diſtinctam a ſenſu alterum autem quòd ſimpliciter ſit immortalis ſecundum quid vero mortalis

primum,

primum, verum eſſe ex eo oſtendi poteſt quoniã definitio de anima, eſt analoga, cui correſpondet natura ſpecierum analogatarum, quare iſtas ſpecies inter ſe diſtinctas eſſe oportet. At cum Latini uideantur hoc negare, nos rem ita eſſe cõprobare poſſumus quoniam Ariſt. cum dederit communem Animæ definitionẽ ſubiungit, & propriam cuiuſque gradus dicendam fore, & priorem natura eſſe vegetatiuam ſenſitiua, quod in eodem intelligitur, nõ autem in diuerſis quoniam in eodem animato poſita ſenſitiua ponitur vegetatiua, & poſita intellectiua ni mortalibus aliꝗ ponũtur, quia ſicuti ſe habet vegetatiua in ſenſitiua, ita & ſenſitiua in intellectiua, quoniam in conſequenter ſe habentibus poſito primo nón ponitur ſecundum, at poſito ſecundo ponitur primũ. Itaq; eſſentiæ graduũ animæ cum ſe ſe conſequãtur, poſita poſteriori dabitur prior, & per conſequens communem Animæ definitionem analogam eſſe oportet. Secundum autem a nobis poſitum, ut intelligatur Animam ſcilicet intellectiuã immortalem fore ſecundum quid autem mortalem, intellectum quattuor modis dici, certum eſt. de poſsibili, de in habitu ſpeculatiuo, &agẽ

intellectum corruptibilẽ, quoniam omne quod incipit, neceſſario deſinit: cum autem intellectus materialis in Sphæra non detur ſed tantum in puero nuper nato, cum inceperit in Socrate, ut ita dixerim neceſſario deſinet. Similiter intellectus agens in Socrate incipit, quoniã illi copulatur, ut forma & cum agens illi copulatur, intellectus in habitu, qui genitus eſt deſinit intellectus etiã in actu ſpeculans, cum de non ſpeculari tranſeat ad ſpeculationem, uidetur genitus cum autem amplius non ſpeculatur actu, deſinit eſſe intellectus actu ſpeculans. ita ut intellectus quodammodo, & propter diuerſos reſpectus quos ſuſcipit, dicatur corruptibilis et factus. ſecũdum autem ſubſtantiam cũ eadem ſit ſubſtantia intellectus agentis, & poſsibilis dicitur eternus & ſimpliciter immortalis, quod rationibus ab Ariſt. acceptis ita eſſe oſtendi poteſt. Omne enim formas omnes materiales recipiens eſt immateriale intellectus autem poſsibilis recipit omnes formas igitur eſt immaterialis, eſt autem neceſſarium tale recipiens eſſe immateriale. Quoniam quod intus eſt extraneum prohibet. Pomponatius tamen ſtudet deſtruere hanc rationem, primum enim inquit illam non concludere propterea quòd ſi intelle-

ctus

ctus materialis eſſet ſeparatus ſequeretur, & ſuam operationem ſeparatam fore, quia operatio ipſam eſſentiam conſequitur: at Ariſt. inquit ſi intelligere eſt ſicut ſentire, ecce quod comparat operationem intellectus operationi ſenſus, igitur videtur hæc ratio potius intellectum mortalē probare, quàm immortalem. Nulla eſt hæc ratio Pomponatij, quoniam ſequeretur intellectum eſſe uirtutem materialem, quod dictum Ariſt. omnino negat. præterea videtur committere fallaciam a ſecūdum quid ad ſimpliciter, propterea quòd non ualet, poſſibilis obiectiue depēdet, igitur omnis intellectus. At cum Alexan. velit animam intellectiuā ſiue intellectum poſſibilem non eſſe formā, ſed præparationem quandam, quæ & ſi recipiat omnes formas, eſſe tamen mortalem, peto ab illo quid per prę parationem intelligat, uel intelligit puram priuationem, uel priuationem cum aptitudine, non primum: quoniam priuatio ſola nihil recipit, igitur priuationem cum aptitudine illum intelligere oportet, igitur erit forma: ſi forma, ergo materialis, quare prę paratio hæc non recipiet omnes formas. Adiungit præterea Pomponatius, intellectus vnicam tan-

vnius virtutis unica eſt operatio. cum itaq; intellectus ſit vna uirtus, quę media eſt inter pure materiales & omnino abſtractas, vna erit eius operatio: eſſe autem mediã ex eo nititur oſtendere, quoniã intelligit vniuerſale in ſingulari, & quatenus intelligit vniuerſale, cõmunicat cum abſtractis, quatenus in ſingulari cõmunicat cum materialibus, primum dictũ ſublatum fuit, nõ inconuenire quòd vna virtus diuerſimode ſe habens, diuerſas exerceat operationes, ſecundum dictum apud me nullum eſt, quoniam intelligere ſubſtantiarum quæ omnino ſunt ſeparatæ, eſt intelligere per eſſentiam, intelligere autẽ intellectus eſt vniuerſalis per ſpeciem, ſi itaq; hoc intelligere non conuenit ſubſtantijs omnino ſeparatis, quomodo nã erit media participatione extremorum, quare erit adhuc ex hoc fundamento intellectus pure materialis.

Secunda ratio, quæ noſtram ſententiam confirmat, accipitur ab Ariſt. in 3. de Anima 13. & 15. in quibus propoſita in 13. quæſtione an intellectus ſit intelligibilis quemadmodũ alia materialia intelligibilia, ſoluit in 15. Et intelligibilis eſt ſicut ipſa intelligibilia in his quæ ſunt ſine materia idem eſt, quod intelligit, & quod intelligitur, qui lo

cus

cus nõ eſt cum Latinis interpretandus, ſed intellectum eſſe intelligibilem, cum poſſibilis habuerit intellectum agentem ut formam, tunc eſt intelligibilis per ſpeciem, quæ actu eſt ſcilicet per formam intellectus agentis, & eſt intelligibilis ueluti intelligentiæ etenim ſi intellectus intelligeretur quẽadmodum dicũt Latini, eſſet intellectus deterioris conditionis lapide, quoniam lapis per ſuam ſpeciem intelligitur per ſe, intellectus vero per accidens, intelligendo lapidem per ſuam ſpeciem. Quare intellectus materialis, & ſi uideatur intelligibilis ſicuti alia intelligibilia materialia per ſpeciem, non tamen eodem modo quoniam intellectus intelligibilis per ſuam formam ſit intelligens; intelligibile autem materiale minimè, de quibus fuſius in explanatione eius loci diximus.

Tertia ratio accipitur a quodam notabili, Quoniam naturalis philoſophus uidetur dare duo fundamenta Metaphy. primũ quòd detur abſtractum in natura, nam ſi Metaphy. ignoraret abſtractum, eum non determinaret, alterum fundamentum eſt quòd naturalis ſupponit abſtractum, & qđ abſtractum a magnitudine ſit intelligens,

phy. non haberet, quod abſtractum ſit intelligens. Ad rem ſi intellectus eſſet mortalis, non daretur Metaphy. quoniam per nullam naturam poſſet haberi abſtractum eſſe intelligens, intellectus enim qui mortalis eſt non poteſt habere eandem operationem, cum intelligere intelligentiarum, quare ſi eſſet mortalis, non haberetur cognitio eorum, quæ per eſſentiam ſunt ſeparata. Vltima ratio quæ immortalitatem Animæ confirmat, eſt quoniam felicitatē acquiri poſſe conueniunt Peripatetici omnes, quā habere eſſet impoſsibile, ſi intellectus eſſet mortalis. Pomponatius diſcurrit agēs de felicitate, illam contingere hominibus, quoniam omnes ſibi inuicem ſunt auxilio alij enim agunt ſecundum intellectum practicum, alij autem ſecundum intellectum. Speculatiuum: rectè in hoc dicit, ſed fallitur, cum velit hominem eſſe hominem per intellectum, ideo homo exercet operationes morales per formam, qua eſt homo, & propterea inquit Auer. ꝙ moralis capit finem hominis in eo quod homo, qui quidem finis eſt cogitatiua, & ideo fœlicitas non competit homini ut homo, ſed ut in eo quoddam diuinum reperitur. 10. Ethi. cap. 9. Alia uita, & finis potior iſto, ideo

nos

nos cum homines ſimus, non debemus humana curare, ſed peruenire ad immortale & ſempiternum, per id quod in nobis diuinum eſt. De quibus fuſius in expoſitione com. 36. 32. de Anima diximus.

FINIS.

BIBLIOTECA
ROMA